

กฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร
ตอนที่ ๒ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

นางสนธิกาญจน์ เพื่อนสงคราม
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานกฎหมาย ๒ สำนักกฎหมาย

บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร
ตอนที่ ๒ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

สนธิกาญจน์ เพื่อนสงคราม
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
ผู้เรียบเรียง

บทนำ

อาหารที่ดีมีคุณภาพและมีความปลอดภัยเป็นปัจจัยสำคัญต่อสภาวะการดำรงสุขภาวะที่ดีของประชาชน นอกจากจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในแต่ละด้านแล้ว ยังส่งผลต่อการค้าและเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย ปัจจุบันประเทศไทยยังคงสามารถผลิตอาหารได้อย่างเพียงพอและปลอดภัย แต่ในวันข้างหน้าอาหารที่ผลิตได้อาจมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ปลอดภัย จึงถือเป็นเรื่องสำคัญและไม่ควรถูกมองข้าม แม้ว่าในขณะนี้ประเทศไทยจะยังไม่ได้ประสบกับปัญหาความขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรง แต่หากพิจารณาถึงความมั่นคงทางอาหารในแง่ของกระบวนการผลิตแล้ว คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าประเทศไทยเองเป็นหนึ่งในหลายๆ ประเทศที่ได้เริ่มเข้าสู่วิกฤติเรื่องความมั่นคงทางอาหารเช่นกัน อีกทั้งหากพิจารณาไปถึงความมั่นคงทางอาหารในแง่ของต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ อันหมายถึง ความมั่นคงและความมั่งคั่งที่แท้จริงแล้ว จะพบได้ว่าอาหารตามธรรมชาติเหลืออยู่น้อยลงทุกที สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ โดยเปลี่ยนจากแหล่งอาหารหรือพื้นที่เพาะปลูกและป่าไม้ มาเป็นพื้นที่ปลูกสร้างหรือพื้นที่เมือง มีผลให้พื้นที่ป่าและป่าต้นน้ำถูกทำลาย อันได้ส่งผลทับทวีคูณต่อความมั่นคงทางอาหารของประชาชนในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง^๑ ซึ่งการเกิดภาวะวิกฤติความมั่นคงทางอาหารนั้น นอกจากจะส่งผลทางด้านปริมาณอาหาร คุณภาพและความปลอดภัยของอาหารแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย โดยที่ภาวะวิกฤติดังกล่าวส่วนหนึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การเกิดโรคระบาด การเกิดสงคราม สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง วิกฤติพลังงาน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้ส่งผลให้พืชและสัตว์ที่เป็นอาหารมีจำนวนลดลง ทำให้ความสามารถในการผลิตอาหารมีจำนวนที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหารในด้านต่างๆ ฉะนั้นทุกประเทศจึงมีการออกกฎหมายมารองรับอย่างเหมาะสม รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการผลิตอาหาร ส่วนทางด้านการค้าระหว่างประเทศก็ประสบกับปัญหาเช่นกัน เช่น การถูกกีดกันทางการค้า การแข่งขันทางการค้า การถูกจำกัดสินค้าส่งออก-นำเข้า เป็นต้น นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกดังกล่าวแล้ว ยังมีปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการวางแผนผลิตอาหารในภาพรวมของประเทศ จึงก่อให้เกิดความไม่สมดุลในด้านของปริมาณและความต้องการ ในบางฤดูกาลสินค้าเกษตรมีผลผลิตที่ออกมาปริมาณที่มากจนเกินไป ทำให้เกิดภาวะสินค้าเกษตรล้นตลาด ส่งผลกระทบต่อราคาที่ลดลงจนเกิดการขาดทุน อีกทั้งการบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้พื้นที่ป่าในการผลิตอาหารมีจำนวนที่ลดลง เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องการผลิตที่ดี ทำให้มีการผลิตอาหารที่ด้อยคุณภาพ ขาดมาตรฐาน เกิดความไม่ปลอดภัย การสร้างเสริมความรู้และเทคโนโลยีแก่เกษตรกรและผู้ผลิตยังขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามที่เกิดขึ้นได้อย่างเพียงพอ ถึงแม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการผลิตตลอดจนห่วงโซ่อาหาร และมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องอีกกว่า ๓๐ ฉบับก็ตาม แต่ก็มีกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่จำกัดเฉพาะในส่วนของตนและเป็นไปตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ทำให้การกำกับดูแลภาคการ

^๑ สุพรรณิ ไชยอำพร, “ความมั่นคงทางอาหาร : สิ่งบ่งชี้ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย”, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๕๗, ๑.๑ (๒๕๖๐) : ๒๐๕.

ผลิต การกระจายอาหาร ตลอดจนห่วงโซ่อาหารไม่มีประสิทธิภาพ จากสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการขาดแคลนอาหาร โรคและพิษภัยจากการบริโภค ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพความปลอดภัยของประชาชน ตลอดจนการสูญเสียความสามารถในการผลิตอาหาร และกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ ฉะนั้น บทความนี้จึงจะนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร นั่นก็คือพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ และศึกษายุทธศาสตร์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร รวมถึงในส่วนของพืชเศรษฐกิจกับความมั่นคงทางอาหาร

ความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ...

ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ... เสนอโดย นางสุนันทา สมบุญธรรม สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และคณะ ต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๐ และได้บรรจุระเบียบวาระการประชุม ในคราวการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๘/๒๕๕๐ วันพุธที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๐

ร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ... ที่นางสุนันทา สมบุญธรรม สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติและคณะเป็นผู้เสนอฉบับนี้ มีเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติ ดังนี้ โดยที่การกำหนดนโยบายและการบริหารความมั่นคงทางอาหารและความปลอดภัยด้านอาหารในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น มีภาวะระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่เกิดผลกระทบต่ออาหาร เช่น โรคควัวบ้า และไข้หวัดนก มีการตกค้างของสารเคมีอันตรายในอาหาร เช่น เนื้อสัตว์ น้ำมัน ไข่ สัตว์น้ำ พืช ผัก ผลไม้ พบการสะสมในน้ำนมแม่ กระแสเลือด ที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของทารกและสุขภาพของประชาชน เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของมนุษย์ การใช้สารชีวภาพก่อโรคร้ายแรงและสารเคมีอันตราย เพื่อจูงใจก่อการร้ายในอาหาร กำลังมีกระแสความสนใจในระดับนานาชาติเคยเกิดขึ้นในหลายประเทศ และปัจจุบันกำลังเป็นภัยคุกคามที่จำเป็นต้องมีระบบการป้องกัน รวมทั้งพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดจากพฤติกรรมและอาหารที่ไม่ปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงกติกาค่าโลกที่ซับซ้อน เกิดภาวะเปราะบางทางการค้าที่เกี่ยวกับมาตรฐานและความปลอดภัยอาหารซึ่งประเทศผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตาม การดำเนินการดังกล่าวมีหน่วยงานรับผิดชอบจัดการดูแลในห่วงโซ่อาหารกระจัดกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ จำนวนมาก ทำให้การบริหารและพัฒนางานข้างต้นระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำไม่มีเอกภาพและไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เกิดความซ้ำซ้อนไม่สามารถกำหนดหรือแบ่งความรับผิดชอบได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างในการปฏิบัติงาน สมควรให้มีคณะกรรมการอาหารแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่พิจารณากำหนดแนวนโยบายและแผนการบริหารจัดการและพัฒนาระบบอาหารของประเทศ รวมทั้งกำกับดูแลประสานงานและประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายและแผนการบริหาร การพัฒนาความมั่นคงทางอาหารและความปลอดภัยด้านอาหาร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามส่วนราชการต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพต่อเนื่อง สามารถคุ้มครองสุขภาพผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีกลไกดูแลการนำเข้าส่งออกอาหารได้อย่างเหมาะสมไม่เสียเปรียบต่อประเทศคู่ค้า จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้^๒

^๒ สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ..., ๓.

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

เหตุผลในการประกาศใช้

โดยที่มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาหารอยู่หลายฉบับ และอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยงาน ในกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ แต่มีลักษณะของการปฏิบัติงานเกี่ยวกับอาหารในมิติที่แตกต่างกันในขอบเขต จำกัด ขาดการบูรณาการ ขาดความเป็นเอกภาพ และประสิทธิภาพในการกำกับดูแล การดำเนินงานในห่วงโซ่อาหารทั้งด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค การส่งเสริมและสนับสนุน การค้าและอุตสาหกรรมเกี่ยวกับอาหารทั้งภายในและระหว่างประเทศ ประกอบกับยังขาดนโยบายและยุทธศาสตร์ เกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหารทั้งในยามปกติและฉุกเฉิน ตลอดจนการป้องกันการใช้อาหารในการก่อการร้าย รวมทั้ง การให้การศึกษาด้านอาหารให้ทันต่อสถานการณ์ของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สมควรให้มี กฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการอาหารแห่งชาติเพื่อเป็นองค์กรหลักและกลไกของประเทศในการกำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับอาหารทุกมิติตั้งกล่าวเบื้องต้น โดยครอบคลุมห่วงโซ่อาหารอย่างมีเอกภาพและ ประสิทธิภาพในลักษณะบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์ที่สำคัญ

อาหาร หมายความว่า อาหารตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร

ห่วงโซ่อาหาร หมายความว่า วงจรการผลิตอาหารตั้งแต่วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต การเพาะปลูก การเพาะเลี้ยง การตัดแต่ง การแปรรูป การขนส่ง การปรุง การประกอบ การบรรจุ การเก็บรักษา การจัดจำหน่าย การกระจาย จนถึงผู้บริโภค รวมทั้งการนำเข้า การนำผ่าน และการส่งออก

คุณภาพอาหาร หมายความว่า อาหารที่มีลักษณะทางกายภาพและส่วนประกอบที่พึงจะมี รวมถึง มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม

ความปลอดภัยด้านอาหาร หมายความว่า การจัดการให้อาหาร และสินค้าเกษตรที่นำมาเป็นอาหาร บริโภคสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัย โดยไม่มีลักษณะเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร และ ตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาหารที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ด้วย

๑. อาหารที่มีจุลินทรีย์ก่อโรคหรือสิ่งนี้อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพเจ็บป่วย

๒. อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจ็บป่วยตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องในปริมาณที่อาจเป็นเหตุให้เกิด อันตราย หรือสามารถสะสมในร่างกายที่ก่อให้เกิดโรค หรือผลกระทบต่อสุขภาพ

๓. อาหารที่ได้ผลิต ปรุง ประกอบ บรรจุ ขนส่งหรือมีการเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ

๔. อาหารที่ผลิตจากสัตว์ หรือผลผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้

๕. อาหารที่ผลิต ปรุง ประกอบจากสัตว์และพืช หรือผลผลิตจากสัตว์และพืชที่มีสารเคมีอันตราย เกสซ์เคมีภัณฑ์ หรือยาปฏิชีวนะตกค้างในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

๖. อาหารที่มีภาชนะบรรจุ ประกอบด้วย วัตถุที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความมั่นคงด้านอาหาร หมายความว่า การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัยเพื่อการมีสุขภาวะที่ดี รวมทั้ง การมี ระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทาง ธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร

อาหารศึกษา หมายความว่า กระบวนการส่งเสริม พัฒนา และวิจัยเพื่อให้ความรู้ความตระหนัก และพฤติกรรมที่ถูกต้องในห่วงโซ่อาหารและในการบริโภคด้านอาหาร

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

ความเป็นมาของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลด้านอาหารมีอยู่หลายฉบับ และอยู่ในอำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยงานในกระทรวง ทบวง กรม มีลักษณะการปฏิบัติงานเกี่ยวกับอาหารในมิติที่แตกต่างกัน ขาดการบูรณาการ ขาดความเป็นเอกภาพ และประสิทธิภาพในการกำกับดูแลการดำเนินงานในห่วงโซ่อาหาร ประกอบกับยังขาดนโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหาร ทั้งในยามปกติและยามฉุกเฉิน ตลอดจนการป้องกันการใช้อาหารในการก่อการร้าย รวมทั้งการให้การศึกษาด้านอาหารให้ทันต่อสถานการณ์ของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น สภานิติบัญญัติแห่งชาติเล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงเห็นชอบในการออกพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ บังคับใช้เป็นกฎหมายเพื่อให้มี "คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ" เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการหรือจัดการด้านความมั่นคงด้านอาหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ครอบคลุมมิติที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง สามารถประสานและบูรณาการงบประมาณ หรือทรัพยากรในการจัดการอาหารทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมมิติอาหารศึกษาเพื่อให้ความรู้ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก่ประชาชน ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้องในวงกว้าง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านความรู้ที่เพียงพอในการจัดการปัญหาความไม่ปลอดภัยด้านอาหารจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

วิสัยทัศน์

“ประเทศไทยผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืนเพื่อชาวไทยและชาวโลก”

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฐานทรัพยากรในการผลิตอาหารของประเทศให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

๒. เพื่อให้อาหารที่ผลิตได้ในทุกระดับนับตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และในระดับอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์มีความพอเพียง มีคุณภาพ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการที่ดี

๓. เพื่อสร้างกระบวนการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาหาร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อาหาร รวมถึงการนำไปเผยแพร่ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านอาหารให้มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านโครงสร้างกฎหมายสารสนเทศ และอื่น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน และระดับชาติ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติคุณน้อยลง

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้มีคณะกรรมการอาหารแห่งชาติและคณะกรรมการเฉพาะเรื่องขึ้น เพื่อทำหน้าที่หลักในการพัฒนาและจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านอาหารตลอดห่วงโซ่ ในมิติความมั่นคงทางอาหาร คุณภาพและความปลอดภัยอาหาร และอาหารศึกษา ซึ่งการตั้งคณะกรรมการฯ ขึ้นมานั้น เพื่อจัดทำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย โดยแบ่งประเด็นยุทธศาสตร์ที่ควรพิจารณาร่วมกันให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

๑. ความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารยั่งยืน มีการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

๒. ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร (Food Quality and Safety) เพื่อดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหาร ให้การคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง

๓. ด้านอาหารศึกษา (Food Education) เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาและวิจัย เพื่อให้มีความรู้ความตระหนักในการใช้ทรัพยากร เพื่อผลิตและกระจายอาหารในห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหาร

๔. ด้านการบริหารจัดการ (Management) พัฒนาการจัดการด้านอาหารของประเทศตลอดทั้งห่วงโซ่อาหารเป็นระบบให้มีความเหมาะสม สร้างความเข้มแข็งของการดำเนินงานทุกภาคส่วนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ รองรับภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล และสอดคล้องกับกติกาการค้าสากล^๓

ตั้งแต่ยุทธศาสตร์ มีการจัดทำกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงาน ภายใต้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติและคณะกรรมการเฉพาะเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน และเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องด้านอาหาร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย รวมถึงการกำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานนโยบายและยุทธศาสตร์ อำนาจการแก้ไขปัญหา และเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาปัญหาจากการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของแต่ละหน่วยงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาหารในทุกมิติ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อาหาร เพื่อให้ประเทศไทยมีระบบอาหารและกลไกการกำกับดูแลที่เป็นเอกภาพ มีการบูรณาการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทุกภาคส่วนอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ทำให้สามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งมีความรู้ ความตระหนัก และมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่พึงประสงค์ ในขณะเดียวกันเกษตรกรและผู้ประกอบการด้านอาหารสามารถใช้ฐานทรัพยากรการผลิตอาหารได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน สร้างรายได้และความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานรากและระดับประเทศ และขยายโอกาสด้านการค้า การท่องเที่ยว และการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารไทย นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการกำหนดเขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนในภาวะฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤติเพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงด้านอาหารอีกด้วย

๑. คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๗ คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญและผลงานเป็นที่ประจักษ์ไม่น้อยกว่าสิบปี ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร อาหารศึกษา กฎหมายและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยด้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการ โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยาเป็นกรรมการและเลขานุการ และผู้อำนวยการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม

^๓ กัลยาณี ดีประเสริฐวงศ์, กฎหมายอาหารและยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย, https://www.foodsafetyubon.org>sccontent_2 (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๕).

ให้ปลัดกระทรวงสาธารณสุขแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงสาธารณสุขจำนวนหนึ่งคน และ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวนหนึ่งคน เป็นผู้ช่วย เลขาธิการ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

๑. เสนอนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา รวมทั้งจัดทำแผนเผชิญเหตุและระบบเตือนภัยด้านอาหารต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

๒. จัดให้มี หรือส่งเสริม สนับสนุนให้มีกระบวนการในการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

๓. ให้คำแนะนำในการออกประกาศกำหนดให้เขตพื้นที่ใดเป็นเขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้ เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงด้านอาหาร

๔. ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา

๕. กำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายและยุทธศาสตร์ตามหัวข้อที่ ๑ อำนาจการ แก้ไขปัญหา รวมทั้งเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาปัญหาจากการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของแต่ละหน่วยงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพอาหารความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา

๖. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่น หรือตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

นอกจากนี้ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติอาจขอให้กระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ นิติบุคคล หรือบุคคลใดๆ เสนอรายละเอียดทางวิชาการ สถิติ การจัดการ และเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา รวมทั้งอาจเชิญบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบายหรือความเห็นได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีจนถึงปัจจุบันยังไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานหรือบังคับใช้กฎหมายแต่อย่างใด

๒. คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑ นอกจากการมีคณะกรรมการอาหารแห่งชาติแล้ว ยังมีการตั้งคณะกรรมการเฉพาะเรื่องขึ้น ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ จำนวน ๔ คณะ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติในแต่ละมิติและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยไปสู่การปฏิบัติ

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง

๑. ให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการขับเคลื่อนแก้คณะกรรมการเฉพาะเรื่องแต่ละด้าน

๒. จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการดำเนินงานในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการเฉพาะเรื่องแต่ละด้าน

๓. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดและเป้าหมายภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการเฉพาะเรื่องแต่ละด้าน

๔. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อมอบหมายให้ดำเนินการใดๆ

๕. รายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ

คณะกรรมการเฉพาะเรื่อง ประกอบด้วย

๒.๑ คณะกรรมการขับเคลื่อนด้านความมั่นคงอาหารตลอดห่วงโซ่

มี นายยุคล ลิ้มแหลมทอง เป็นประธาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารมีหลักการเพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน บริหารจัดการทรัพยากรเพื่อผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย ๑๐ กลยุทธ์ ครอบคลุมตั้งแต่การบริหารจัดการฐานทรัพยากร และปัจจัยการผลิตอาหาร เพื่อให้สามารถผลิตอาหารได้อย่างมีคุณภาพเพียงพอและยั่งยืน การส่งเสริมภาคการผลิตที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรพื้นที่เกษตรกรรมอย่างเหมาะสม ตามแนวคิดเกษตรแม่นยำสูง (Precision Agriculture) ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) ควบคู่กับการพัฒนาเจ้าหน้าที่เป็น Smart Officer อีกทั้งมีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ในการผลิตอาหารและเชื่อมโยงตลาดกับการผลิต และการวิจัยพัฒนา โดยมีผลการดำเนินงานหรือโครงการสำคัญที่อยู่ระหว่างดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร มีการจัดหาที่ดินทำกิน มอบเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.๔-๐๑ ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดินของนิคมสหกรณ์ ตามประกาศพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๕๘ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๘

กลยุทธ์ที่ ๒ จัดการทรัพยากรน้ำและดินเพื่อการเกษตรและป่าชุมชน มีการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มพื้นที่ชลประทาน โดยก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่พัฒนาแหล่งน้ำในชุมชน มีการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปฏิบัติการฝนหลวง ปรับปรุงฐานข้อมูลทรัพยากรดิน การปรับปรุงบำรุงดินในจังหวัดที่ได้รับการพัฒนาเป็นเมืองเกษตรสีเขียว

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างสมดุลระหว่างพืชอาหารกับพืชพลังงาน โครงการปรับโครงสร้างส่งเสริมการเกษตร ให้เป็นแปลงใหญ่โดยยึดระบบการบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) จัดทำ Road Map ยุทธศาสตร์สินค้าเกษตร ๔ ชนิด ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และปาล์มน้ำมัน

กลยุทธ์ที่ ๔ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร ดำเนินการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning) เช่น เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตในเขตพื้นที่ที่เหมาะสม ในการทำปุ๋ยชีวภาพ โคเนื้อ โคนม สุกร เป็นต้น จัดหลักสูตรฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้กับเกษตรกร เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชไร่อาหารสัตว์ พืชท้องถิ่น และพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพเพื่อเกษตรกรให้มีรายได้เสริมเพื่อเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างแรงจูงใจในการทำการเกษตร และเพิ่มจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่ ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบด้านเกษตรผสมผสานและขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่น สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ทั้งทางด้านพฤติกรรมและผ่านกลไกของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี วิทยาลัยประมงและวิทยาลัยอาชีพต่างๆ

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน คัดเลือกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน (ศูนย์หลัก) จังหวัดละ ๑ ศูนย์ เพื่อดำเนินกิจกรรมฝึกอบรม และปฏิบัติด้วยการถ่ายทอดความรู้เทคนิคการบริหารจัดการต่างๆ มีศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน โดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดตั้งนิคมเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ ๗ ปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหาร สนับสนุนการกระจายอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร โดยจัดตั้งศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าตลาดกลางโครงการตลาดเกษตรกร (Farmer Market) ใน ๗๗ จังหวัด

กลยุทธ์ที่ ๘ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในการรักษาความมั่นคงด้านอาหาร พัฒนาเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract Farming) ในกลุ่มพื้นที่จังหวัดชายแดน การประกันภัยพืช (Crop Insurance) ข้าวโพด ข้าว โคนม

กลยุทธ์ที่ ๙ วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อาหาร สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและการตลาดเชิงบูรณาการ โดยการใช้องค์ความรู้ในการเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิตจนถึงการตลาดในพืชที่มีศักยภาพในการแข่งขันพืชทางเลือกใหม่ในการสร้างรายได้หลักให้แก่ชุมชน

กลยุทธ์ที่ ๑๐ จัดระบบเพื่อรองรับความมั่นคงด้านอาหารในภาวะวิกฤติ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร เพื่อสามารถช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้านการเกษตร และในปี ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗ ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากพายุไต้ฝุ่นไห่เยี่ยน ในประเทศฟิลิปปินส์ โดยบริจาคข้าวผ่านองค์กรสำรองข้าวฉุกเฉินอาเซียนบวกสาม (APTERR) จำนวน ๕,๐๐๐ ตัน

๒.๒ คณะกรรมการขับเคลื่อนด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร

มีศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.นพ.วิชัย เทียนถาวร เป็นประธาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหารมีหลักการ คือ เพื่อดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหาร โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการคุ้มครองผู้บริโภคและส่งเสริมการค้าทั้งในและต่างประเทศ และเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๖ กลยุทธ์ ครอบคลุมด้านการส่งเสริมงานมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยของอาหาร การพัฒนาสินค้าเกษตรขั้นต้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของการผลิตในระดับชุมชนและระดับอุตสาหกรรม การส่งเสริมการค้าและการตลาดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารของประเทศ

ผลการดำเนินงานที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการการจัดการผักและผลไม้สดปลอดภัย โดยให้มีมาตรการทางกฎหมายและมาตรการส่งเสริม เพื่อให้ผักและผลไม้มีคุณภาพและความปลอดภัย ด้วยการผลักดันให้เกิดระบบผลิตผักและผลไม้ที่มีมาตรฐานการผลิตตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ดี (GAP/GMP) ทั้งในระดับฟาร์มและการแปรรูปเบื้องต้น อีกทั้งมีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และขณะนี้อยู่ระหว่างการบูรณาการงานระหว่างกระทรวง เพื่อจัดทำระบบการเฝ้าระวังสารพิษตกค้างระดับประเทศ ในรูปแบบ National Monitoring Programmer นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำข้อเสนอการจัดการความปลอดภัยสารเคมีทางการเกษตร รวมทั้งได้วางโครงสร้างและทดลองดำเนินงานหน่วยประเมินความเสี่ยงด้านความเสี่ยง ด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย (Thailand Risk Assessment Centre: TRAC) เกิดกระบวนการประเมินความเสี่ยง ที่รองรับงานด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศ เพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งในการควบคุมความปลอดภัยของอาหารของประเทศต่อไป

๒.๓ คณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมโยงด้านอาหารและโภชนาการสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

มีศาสตราจารย์วิสิฐ จະวะสิต เป็นประธาน

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา ยุทธศาสตร์ด้านอาหารศึกษามีหลักการ คือ เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาและวิจัย เพื่อให้เกิดความรู้ ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิต และกระจายอาหารในห่วงโซ่

อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหาร โดยกำหนด ๙ ประเด็นสำคัญในการขับเคลื่อน ได้แก่ (๑) มาตรฐานและเครื่องชี้วัดทางโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง (๒) การจัดทำข้อปฏิบัติในการบริโภคอาหารตามวัย (FBDGs) (๓) อาหารโภชนาการศึกษาและการกำหนดอาหารตามวัย (๔) ส่งเสริมการบริโภคพืช ผัก และผลไม้ (๕) การลดหวาน มัน เค็ม ในอาหาร (๖) รูปแบบการดำเนินงานอาหารและโภชนาการในโรงเรียน (๗) รูปแบบการดำเนินงานโภชนาการในพื้นที่และชุมชน (๘) ระบบการเฝ้าระวังและสำรวจภาวะโภชนาการและโรคที่เกี่ยวข้อง (๙) การบริหารจัดการด้านอาหารและโภชนาการในภาวะวิกฤติ

ผลการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การพัฒนาและส่งเสริมการใช้สัญลักษณ์โภชนาการอย่างง่าย ซึ่งมีเป้าหมาย คือ สร้างเครื่องมือในรูปแบบสัญลักษณ์อย่างง่ายบนฉลากของผลิตภัณฑ์อาหาร เพื่อให้ผู้บริโภคใช้ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณค่าโภชนาการที่เหมาะสม รวมถึงระบบการบริหารจัดการสัญลักษณ์ดังกล่าว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและประโยชน์สูงสุด^๔

๒.๔ คณะกรรมการขับเคลื่อนด้านการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ คือ การดูในส่วนของกฎหมาย โครงสร้างองค์กร และการบริหารงบประมาณ

ผลการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนด้านความมั่นคงอาหาร ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร และด้านอาหารศึกษา การให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการจัดทำ (ร่าง) แผนปฏิบัติการด้านการจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) การกำหนดตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย รวมทั้งโครงการสำคัญต่างๆ^๕

การประกาศกำหนดเขตพื้นที่ความมั่นคงด้านอาหาร

การประกาศกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงด้านอาหาร ในภาวะที่เกิดภัยพิบัติ สาธารณภัย หรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหารอันเป็นภัยที่ร้ายแรงและฉุกเฉินอย่างยิ่ง ให้นายกรัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการและโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี มีอำนาจประกาศกำหนดให้เขตพื้นที่ใดเป็นเขตพื้นที่จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงด้านอาหาร เป็นการชั่วคราว รวมทั้งหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้ให้ดำเนินการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยกระทบกระเทือนสิทธิของประชาชนผู้ใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่ดังกล่าวน้อยที่สุด และต้องมีแผนที่แสดงเขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้แนบท้ายประกาศด้วย

โดยประกาศดังกล่าวให้ใช้บังคับได้ไม่เกิน ๑ ปีนับแต่วันที่ประกาศมีผลใช้บังคับ และอาจขยายได้อีกครั้งละไม่เกิน ๑ ปี ในกรณีที่ภัยร้ายแรงฉุกเฉินอย่างยิ่งนั้นยังคงมีอยู่และปิดไว้ ณ สถานที่ดังต่อไปนี้

๑. ที่ทำการของหน่วยงาน

๒. ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต และที่ทำการแขวง หรือศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้านแห่งท้องที่ที่เขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้ที่ตั้งอยู่

^๔ มติชนออนไลน์, คณะกรรมการอาหารแห่งชาติกับผลงานที่สำคัญ : โดยนพ.วิชัย เทียนถาวร, https://www.matichon.co.th/article/news_1051265 (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^๕ คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑, http://food.fda.moph.go.th/law/data/announ_fda/65_evaluate_detail.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

๓. สำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร และสำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานครสาขา หรือสำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา และสำนักงานที่ดินอำเภอแห่งท้องที่ที่เขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้ นั้นตั้งอยู่

บทกำหนดโทษ

กำหนดให้ผู้ที่กระทำการใด ๆ ในเขตพื้นที่ที่ได้มีการประกาศกำหนดตามข้อหวัข้อประกาศกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้ ผิดไปจากหรือขัดกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าวต้องได้รับโทษ ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร

๑. ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหาร

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีศักยภาพการผลิตสู่การเป็นครัวของโลก แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดภาวะคุกคามและบั่นทอนความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร จึงสมควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหารขึ้นมา เพื่อที่จะสามารถกำหนดเป็นขอบเขตการปฏิบัติงานให้มีการดำเนินงานตามกรอบยุทธศาสตร์ให้เกิดเป็นผลสำเร็จและมีความชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางอาหารไว้

๑.๑ กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙

จัดทำโดยคณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ภายใต้พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการหรือจัดการด้านอาหารในทุกมิติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถประสานงานและบูรณาการงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการด้านอาหารทั้งภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน โดยให้มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัยด้านอาหาร ความมั่นคงด้านอาหาร และอาหารศึกษา รวมทั้งจัดทำแผนเผชิญเหตุและระบบเตือนภัยด้านอาหารต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและมอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่อันจะทำให้การบริหารจัดการด้านอาหารในภาพรวมของประเทศไทยมีความเป็นเอกภาพต่อไป เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยผนวกเข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ และให้หน่วยงานต่างๆ ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย มีประเด็นยุทธศาสตร์สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร

หลักการ เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารอย่างยั่งยืน บริหารจัดการทรัพยากร เพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนกลยุทธ์

๑. เร่งรัดปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่การเกษตร
๒. จัดการทรัพยากรน้ำและดิน เพื่อการเกษตรและป่าชุมชน
๓. สร้างความสมดุลระหว่างพืชอาหารกับพืชพลังงาน
๔. พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตอาหาร
๕. ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน
๖. ส่งเสริมการเข้าถึงอาหารในระดับชุมชนและครัวเรือน
๗. ปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ด้านสินค้าเกษตรและอาหาร

๘. สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการรักษาความมั่นคงด้านอาหาร

๙. วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อาหาร

๑๐. จัดระบบเพื่อรองรับความมั่นคงด้านอาหารในภาวะวิกฤติ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหาร

หลักการ ดูแลคุณภาพและความปลอดภัยอาหารในห่วงโซ่อาหาร เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค และการค้าทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์

๑. สร้างมาตรฐานด้านความปลอดภัยอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวและส่งเสริมการบังคับใช้

๒. พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรขั้นต้น (Primary Product) ให้มีคุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐาน และคุณค่าทางโภชนาการเพิ่มขึ้น

๓. เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับชุมชน (Community based) เพื่อป้องกันการสูญเสีย และเพิ่มมูลค่าเบื้องต้นให้กับผลผลิต

๔. เสริมสร้างความเข้มแข็งภาคการผลิตในระดับอุตสาหกรรม (Industrial based) ทุกระดับ

๕. ส่งเสริมการค้าและการตลาดผลิตภัณฑ์มาตรฐานทั้งที่มาจากการผลิตในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม

๖. เสริมสร้างความเข้มแข็งในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารของประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา

หลักการ เน้นกระบวนการส่งเสริมพัฒนาและวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ความตระหนักในการใช้ทรัพยากรเพื่อผลิตและกระจายอาหารในห่วงโซ่อาหาร ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหาร

กลยุทธ์

๑. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือและบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในเรื่องอาหารศึกษา

๒. สนับสนุนให้มีการวิจัยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้านอาหารได้

๓. ให้มีการจัดการองค์ความรู้ในเรื่องอาหารศึกษาและเผยแพร่ความรู้ทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง

๔. ส่งเสริมให้เกษตรกรและชุมชนมีความรู้ด้านอาหารศึกษาอย่างเหมาะสม

๕. ส่งเสริมพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสมของบุคคลและชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ

หลักการ พัฒนาการจัดการด้านอาหารของประเทศตลอดทั้งห่วงโซ่อาหารอย่างเป็นระบบให้มีความเหมาะสม สร้างความเข้มแข็งของการดำเนินงานทุกภาคส่วน ให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ รองรับภัยคุกคามต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับกติกาการค้าสากล

กลยุทธ์

๑. ปรับปรุงและเสริมความเข้มแข็งโครงสร้างองค์กรในห่วงโซ่

๒. พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายในห่วงโซ่

๓. การพัฒนาฐานข้อมูลและการจัดการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ประเทศไทยมีฐานทรัพยากรในการผลิตอาหารที่สมบูรณ์และยั่งยืน
๒. ชุมชนเกษตรกรรมมีการผลิตอาหารที่เข้มแข็ง มีระบบเศรษฐกิจและการจัดการอาหารที่เป็นธรรม สร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจของประเทศและท้องถิ่น
๓. ผู้บริโภคเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการทั้งอาหารที่ผลิตในประเทศและอาหารนำเข้า
๔. มีกลไกและระบบการจัดการด้านอาหารที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สามารถตอบสนองได้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

๕. สร้างความเชื่อมั่นให้กับอาหารส่งออก เพิ่มศักยภาพ และขยายโอกาสด้านการตลาดให้กับอาหารไทยผ่านทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางโภชนาการ^๖

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารและด้านความปลอดภัยอาหารไว้อย่างชัดเจน มีความครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งด้านความปลอดภัย การเข้าถึงอาหาร และการใช้ประโยชน์จากอาหารหรืออาหารปลอดภัย อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับค่านิยมความมั่นคงทางอาหารของพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดไว้ว่าเป็นการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเนื่องมาจากอาหาร โดยได้รับความร่วมมือจากทุกกระทรวงที่มีความเกี่ยวข้องกันเรื่องความมั่นคงทางอาหารรวมถึงภาคส่วนต่างๆ และมีการขับเคลื่อนในประเด็นที่มีความสำคัญหลายประการ

๑.๒ กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๗๙)

ได้มีการจัดทำขึ้นบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฐานทรัพยากรในการผลิตอาหารของประเทศให้เกิดประโยชน์ทางความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ ช่วยในการส่งเสริมเศรษฐกิจการท่องเที่ยว วัฒนธรรมการค้า และอ้างสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
๒. เพื่อให้อาหารที่ผลิตทุกระดับตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน ท้องถิ่น และอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็งทางการค้ายุคใหม่
๓. เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ตลอดห่วงโซ่อาหาร โดยกระบวนการศึกษาวิจัยและเผยแพร่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ
๔. เพื่อเป็นกลไกในการรวมพลังของภาคีเครือข่ายและยุทธศาสตร์ด้านอาหารที่หลากหลายให้เชื่อมโยงและขับเคลื่อนการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างมีเอกภาพ
๕. เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการในระดับครัวเรือน ชุมชนและระดับชาติ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

^๖ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑), <https://www.slideshare.net/benzwongumpornpinit/2556-58354447> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

เป้าหมาย เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้กำหนดเป้าหมายรวมของกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยไว้ ๖ ด้าน เพื่อสะท้อนผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานในอีก ๒๐ ปีข้างหน้า และยังมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ หรือ SDGs ด้วย ได้แก่

๑. จำนวนคนขาดแคลนอาหารลดลง
 ๒. ปริมาณการสูญเสียและขยะอาหารลดลง
 ๓. ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อคุณภาพและความปลอดภัย
 ๔. มูลค่าการค้าอาหารเพิ่มขึ้น
 ๕. จำนวนคนที่มีภาวะโภชนาการขาดและเกินลดลง
 ๖. มีหน่วยงานกลางประสานการดำเนินการ
- สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์ มีการแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านความมั่นคงอาหาร มีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการอย่างยั่งยืน อันเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจชีวภาพ ด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร มีเป้าประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจในอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและการค้าทั้งในและต่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านอาหารศึกษา มีเป้าประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและวิจัยให้เกิดความรู้ ความตระหนักแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหาร เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและสร้างความตระหนักในการบริโภคอาหารเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการบริหารจัดการ มีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการด้านอาหารของประเทศตลอดห่วงโซ่อาหารอย่างเป็นระบบ สร้างความเข้มแข็งของการดำเนินงานทุกภาคส่วนให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและภัยคุกคามต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกติกาการค้าสากล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นี้ จำเป็นที่ทุกภาคส่วนต้องดำเนินงานร่วมกันแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์และกำหนดตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อประกอบการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ การนำกรอบยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติจะได้กำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์เป็นระยะๆ ทุก ๕ ปี เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วนจัดทำแผนปฏิบัติงานและตัวชี้วัดสำหรับการติดตามประเมินผลต่อไป อันจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ

(๑) ประเทศไทยสามารถดูแลและใช้ฐานทรัพยากรการผลิตอาหารอย่างยั่งยืนสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน และรุ่นต่อไป

(๒) เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตและแปรรูป มีความรู้ทักษะและความสามารถในการผลิตอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งมีระบบเศรษฐกิจและการจัดการอาหารที่เป็นธรรมสร้างรายได้ให้แก่เศรษฐกิจของท้องถิ่นและประเทศ

(๓) ผู้บริโภคเข้าถึงและมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการบริโภคอาหารที่มีคุณภาพปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ

(๔) ภาครัฐเครือข่ายด้านการบริหารจัดการอาหาร มีกลไกและระบบการเสริมสร้าง การรวมพลังและประสานความร่วมมือในการบริหารจัดการด้านอาหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลของเป้าหมายร่วมกันทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

(๕) ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศมีความเชื่อมั่นกับคุณภาพอาหารไทย และสามารถขยายโอกาสด้านการค้า การท่องเที่ยวและการเผยแพร่วัฒนธรรมอาหารไทย^๗

โดยได้มีการปรับปรุงต่อยอดของแต่ละยุทธศาสตร์และแต่ละกลยุทธ์ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ๕ เรื่อง คือ

๑) การจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๗๙) มีแนวทางการดำเนินการให้มีการสอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

๒) การจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๒ มีการแปลงมาจากวิสัยทัศน์ประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ คือ ประเทศไทย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นประเทศพัฒนาแล้ว

๓) มีการพัฒนาตามแนวทางของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติ มีความพอประมาณ มีความสมดุล มีระบบภูมิคุ้มกันและบริหารความเสี่ยงที่ดี โดยสอดคล้องกับนโยบายการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐

๔) มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาตามสาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs)

๕) มีการเชื่อมโยงกับเป้าหมายการเกษตร อาหารโภชนาการ สุขภาพ และสอดประสานกันตลอดห่วงโซ่ เพื่อเป็นองค์รวมนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุข ยั่งยืน มั่นคง และมั่งคั่ง^๘

๒. พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๙

ด้านนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ได้มีการกำหนดเรื่องความมั่นคงทางอาหารไว้ในนโยบายที่ ๑๒ โดยมีการกำหนดไว้ ดังนี้

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายที่ ๑๒ : เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหารรองรับวัตถุประสงค์ ๓.๔.๖ เพื่อให้การจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พลังงาน และอาหารมีความมั่นคง ความยั่งยืนและมีความสมดุลกับการขยายตัวของการพัฒนาประเทศ รวมถึงลดความเสี่ยงจากผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์

นอกจากมีนโยบายข้างต้นแล้ว ในส่วนของแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ ก็ได้มีการกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ตัวชี้วัดและกลยุทธ์ไว้ เพื่อให้เกิดการรองรับกับนโยบายที่ ๑๒ : เสริมสร้างความมั่นคง ด้านอาหารและน้ำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ

การรักษาความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ รองรับนโยบายที่ ๑๒ : เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและน้ำ โดยกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ตัวชี้วัดและกลยุทธ์ ดังนี้

๑) เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ ประเทศไทยมีความมั่นคงและปลอดภัยในด้านอาหารและน้ำ มีคุณภาพตามหลักโภชนาการอย่างเพียงพอและยั่งยืน

๒) ตัวชี้วัด

(๑) มีระบบบริหารจัดการอาหารและน้ำกรณีฉุกเฉิน

^๗ วิชัย เทียนถาวร, กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒, https://www.matichon.co.th/article/news_1061377 (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^๘ วิชัย เทียนถาวร, กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๗๙), อ้างถึงใน ธนัชพร มุสิกบุตร, นโยบายและแผนงานโภชนาการ ตามแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ, ๒๖, http://courseware.npru.ac.th/admin/files/20190108150211_6baad87820245f7ae6c8b9f426c21951.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

(๒) ระบบป้องกัน แจ็งเตือน ระวังภัยภัยภัย แก่ไขภัยคุกคามที่แฝงมาในอาหารและน้ำมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

(๓) พื้นที่เกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น

๓) กลยุทธ์

(๑) เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารและน้ำอย่างยั่งยืน ด้วยการมีกลไก กฎหมายและแผนบริหารจัดการด้านอาหารและน้ำ เพื่อความมั่นคงอย่างบูรณาการที่ครอบคลุมการมีคลังอาหารและน้ำสำรองกรณีฉุกเฉิน ตลอดจนเสริมสร้างการเข้าถึงแหล่งอาหารและน้ำของประชาชนตามความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

(๒) พัฒนาและเชื่อมโยงระบบป้องกัน ฝ้าระวัง แจ็งเตือน ระวังภัยภัยภัย แก่ไข สิ่งปนเปื้อนที่อาจแฝงมาในอาหารและน้ำโดยบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

(๓) ส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการทางการเกษตรให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยครอบคลุมทางด้านการผลิต การตลาด มาตรฐานสินค้า และแหล่งเงินทุน รวมถึงห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มพื้นที่แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย และเป็นภูมิคุ้มกันรองรับวิกฤติการณ์ด้านอาหาร

(๔) ส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมทางอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความปลอดภัยของอาหารควบคู่กับการรักษาหรือเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการและเพิ่มผลิตภาพ รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

(๕) จัดที่ดินรองรับความมั่นคงทางอาหาร และคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร สามารถแก้ปัญหา และลดการสูญเสียกรรมสิทธิ์รวมถึงการกระจายการถือครองที่ดินของเกษตรกรอย่างเป็นธรรม^๔

๓. นโยบายของรัฐบาล

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยมีกำหนดไว้ ดังนี้

นโยบายที่ ๑๐ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน

หัวข้อที่ ๑๐.๓ ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ แหล่งน้ำชุมชนและทะเล โดยเชื่อมโยงกับแผนบริหารจัดการน้ำ ๒๐ ปีของประเทศ เพิ่มผลิตผลในการจัดการและการใช้น้ำทุกภาคส่วน จัดให้มีน้ำสะอาดใช้ทุกครัวเรือนในชุมชนชนบท ในปริมาณ คุณภาพ และราคาที่เข้าถึงได้ มีระบบการจัดการน้ำชุมชนที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริม พื้นฟู อนุรักษ์ พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่พักน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ แอ่งน้ำบาดาล การระบายน้ำชายฝั่ง เพิ่มผลิตภาพของน้ำทั้งระบบ และสร้างมูลค่าเพิ่ม จากการใช้น้ำให้ทัดเทียมระดับสากล ดูแลภัยพิบัติจากน้ำ พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ และเพิ่มพื้นที่ชลประทาน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างระบบจัดสรรน้ำที่เป็นธรรม รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการน้ำในชุมชนตามแนวพระราชดำริ

หัวข้อที่ ๑๐.๖ พัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยการนำความก้าวหน้า

^๔ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/2018/10/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔.pdf>, ๑๔ และ ๓๐ (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

ทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม อาทิ การจัดการขยะหรือของเสีย เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการผลิตหรือบริโภคที่หลากหลาย และทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า^{๑๐}

๔. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

ประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการกำหนดเรื่องความมั่นคงทางอาหารไว้

หัวข้อที่ ๔.๕ พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงานและเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นพัฒนาระบบ จัดการน้ำทั้งระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นคง เพิ่มผลิตผลในเรื่องการจัดการและการใช้น้ำทุกภาคส่วน ดูแลภัยพิบัติจากน้ำทั้งระบบ พัฒนาความมั่นคงทางพลังงานอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เน้นส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือกที่คำนึงถึงการพัฒนาอย่างเหมาะสม ให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มศักยภาพ และการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด พัฒนาความมั่นคงการเกษตรที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม ให้เป็นฐานการผลิตอาหารที่มั่นคงและปลอดภัย และเป็นฐานการผลิต ที่มีผลิตภาพสูง

หัวข้อที่ ๔.๕.๕ พัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศและชุมชนในมิติ ปริมาณ คุณภาพ ราคาและการเข้าถึงอาหาร โดยบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรและเพิ่มผลิตภาพ การเกษตรแบบบูรณาการ โดยเน้นให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศและเกษตรอาหารมูลค่าเพิ่มสูง พร้อมทั้ง เพิ่มพื้นที่เกษตรผสมผสาน จัดเขตการเกษตร มีการใช้มาตรการการตรวจสอบย้อนกลับถึงแหล่งที่มา ของวัตถุดิบ เพื่อลดการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่า รวมทั้งมีการพัฒนาเกษตรกรรมใหม่ เพิ่มการจ้างงานในภาคเกษตร เพื่อรองรับเศรษฐกิจชีวภาพ รวมทั้งยกระดับอาชีพเกษตรกรให้มีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นและมีความภาคภูมิใจ ในอาชีพเกษตรกรรม

๕. แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ถือเป็นกรอบแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะ ๕ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) เน้นการพัฒนาภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยใช้การตลาดนำการผลิตเพื่อให้การเกษตร เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ตลอดห่วงโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับความต้องการ และให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณภาพ และคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างสมดุลและ ยั่งยืน^{๑๑}

๖. เป้าหมายการพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนายั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals: (SDGs) ซึ่งใช้เป็นทิศทางการพัฒนาภายหลัง ปี ๒๕๕๘ (POST ๒๐๑๕ - Development Agenda) โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๘ ถึงเดือนสิงหาคม ๒๕๗๓ ครอบคลุมระยะเวลา ๑๕ ปี โดยประกอบด้วย ๑๗ เป้าหมาย ประกอบด้วย ๑) ขจัดความยากจน ๒) ขจัดความอดอยาก ๓) การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ ๕) ความเท่าเทียมทางเพศ ๖) สุขภาพและน้ำสะอาด ๗) การมีพลังงานสะอาดใช้

^{๑๐} คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

^{๑๑} คณะอนุกรรมการจัดทำแผนเพื่อการบริหารความมั่นคงทางด้านอาหาร คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนา การเกษตรและสหกรณ์, กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหาร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔), ๘.

อย่างเพียงพอ ๘) งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ๙) พัฒนาภาคอุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานให้พร้อม ๑๐) ลดความเหลื่อมล้ำ ๑๑) สร้างให้เกิดชุมชนเมืองที่ยั่งยืน ๑๒) การบริโภคและผลิตอย่างมีความรับผิดชอบ ๑๓) การดูแลเรื่องสภาพภูมิอากาศ ๑๔) ดูแลทรัพยากรทางน้ำ ๑๕) ชีวิตบนพื้นดิน ๑๖) การสร้างความสงบ ความยุติธรรมและสถาบันที่เข้มแข็ง และ ๑๗) ภาควิชาความร่วมมือ เพื่อผลักดันให้ถึงเป้าหมาย

สำหรับเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงด้านอาหาร ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ ๒ เรื่องการยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันให้ทุกคน โดยเฉพาะคนยากจนและอยู่ในภาวะเปราะบางให้สามารถเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยมีโภชนาการและเพียงพอตลอดทั้งปี เน้นการเพิ่มผลิตภาพทางการเกษตรและรายได้แก่ครัวเรือนเกษตรกร โดยรวมถึงการเข้าถึงที่ดินและทรัพยากรและปัจจัยนำเข้าในการผลิตความรู้ การบริการทางการเงิน การตลาด และโอกาสสำหรับการเพิ่มมูลค่าและการจ้างงานนอกฟาร์มอย่างปลอดภัยและเท่าเทียม มีระบบการผลิตที่ยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันและเสริมขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะอากาศรุนแรง ภัยแล้ง อุทกภัย และภัยพิบัติอื่นๆ รวมถึงสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึง และแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรทางพันธุกรรม องค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมตามที่ตกลงกันระหว่างประเทศ^{๑๒}

พืชเศรษฐกิจกับความมั่นคงทางอาหาร

ความสำคัญของพืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจของไทยจำนวนมากหลายชนิดสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก มีทั้งการบริโภคภายในประเทศ การส่งเป็นสินค้าส่งออก รวมทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของพืชเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร

ความหมายของพืชเศรษฐกิจ

พืชเศรษฐกิจ หมายถึง พืชทุกชนิดที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต ไม่ใช่แค่ใช้เป็นแหล่งอาหารเพื่อสร้างพลังงานให้กับมนุษย์และสัตว์ หรือใช้เป็นวัสดุสำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการอุปโภคบริโภคในทุกรูปแบบ ทั้งยังต้องมีมูลค่าในเชิงการค้าจำนวนมากพอที่จะสามารถเพาะปลูกเป็นอาชีพได้ด้วย^{๑๓}

การส่งออกพืชเศรษฐกิจกับสถานการณ์ปัจจุบัน

สภาพเศรษฐกิจไทยในปี ๒๕๖๔ โดยภาพรวมถึงแม้จะมีการชะลอตัวลงโดยได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-๑๙ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาภาคเกษตรจะพบว่าเริ่มมีการฟื้นตัวต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๔ รายได้เกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ปาล์มน้ำมัน มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อย และข้าวรวมกันอยู่ที่ ๗.๖๓ แสนล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นกว่า ๑๙.๒% จากปี ๒๕๖๓ และเมื่อแยกเป็นพืชแต่ละประเภท พบว่าเพิ่มขึ้น ๕๒.๖% ๒๖.๔% ๒๓.๔% ๒๐.๓% และ ๓.๔% ตามลำดับ โดยรายได้เกษตรกรที่ปรับตัวดีขึ้น เป็นผลเนื่องมาจากราคาสินค้าเกษตรที่ปรับตัวดีขึ้น ประกอบกับปริมาณน้ำฝนที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปลายปี ๒๕๖๓ ต่อเนื่องถึงปี ๒๕๖๔ ทำให้น้ำในอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ และแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีปริมาณมากขึ้นเพียงพอ เป็นสาเหตุจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น

^{๑๒} เรืองเดียวกัน, ๙.

^{๑๓} พืชเศรษฐกิจ, <https://kaset.today/พืชเศรษฐกิจ> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี หรือ ttb analytics คาดว่าในปี ๒๕๖๕ รายได้เกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจ (ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน) จะเพิ่มขึ้นเป็น ๘.๘๖ แสนล้านบาท ซึ่งเติบโตต่อเนื่องจากปีก่อนถึง ๑๖.๑% และสูงสุดในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา โดยเป็นผลมาจาก

๑) ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้น สาเหตุจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร

๒) ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกพืช

๓) แนวโน้มราคาอาหารเพิ่มขึ้นตามราคาสินค้าโภคภัณฑ์ที่ปรับตัวสูงขึ้นจากความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้นจากเศรษฐกิจโลกที่ฟื้นตัวภายหลังจากการระบาดของโรคโควิด - ๑๙

๔) ความตึงเครียดของสงครามรัสเซียและยูเครน ทำให้ราคาพืชอาหารและพืชที่เกี่ยวข้องกับน้ำมันปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลต่อมูลค่ารายได้เกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจหลักของไทย ในปี ๒๕๖๕ เป็นดังนี้

• ข้าวเปลือก : คาดว่ารายได้เกษตรกรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒.๙๓ แสนล้านบาท หรือขยายตัว ๑๒.๖% โดยปริมาณผลผลิตข้าวจะเพิ่มขึ้น ๔.๑% และราคาข้าวเปลือก (ความชื้น ๑๕%) จะเพิ่มขึ้น ๘.๒% (ปี ๒๕๖๔ ราคาข้าวเปลือกปรับตัวลดลง ๕.๒% จากอุปทานเพิ่มขึ้น) โดยรายได้เกษตรกรชาวนาจะได้รับผลดีจากผลผลิตที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปรัง และปริมาณน้ำจะเพียงพอทั้งในอ่างเก็บกักน้ำและน้ำฝนตามธรรมชาติที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น ส่วนราคาข้าวเปลือกคาดว่าจะดีขึ้น จากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจในประเทศและเศรษฐกิจโลก ทำให้การค้ากลับมาเป็นปกติ โดยข้าวไทยยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

• ยางพารา : คาดว่ารายได้เกษตรกรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๒.๘๙ แสนล้านบาท หรือขยายตัว ๑๒.๓% โดยปริมาณผลผลิตคาดว่าจะทรงตัวจากปีก่อน สำหรับราคายางพาราคาดว่าจะปรับเพิ่มขึ้น ๑๒.๐% ซึ่งได้รับานิสงส์จากราคาน้ำมันดิบที่ปรับสูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตยางรถยนต์ปรับสัดส่วนการใช้ยางสังเคราะห์มาเป็นยางธรรมชาติมากขึ้น รวมถึงความต้องการยางพาราที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากตลาดในประเทศและตลาดส่งออกหลัก (จีนและมาเลเซีย) ที่ต้องการนำไปผลิตเป็นสินค้าชั้นปลาย ได้แก่ ยางรถยนต์ และถุงมือทางการแพทย์มากขึ้น

• ปาล์มน้ำมัน : คาดว่ารายได้เกษตรกรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๒๘ แสนล้านบาท หรือขยายตัว ๑๓.๖% โดยปริมาณผลผลิตและราคาคาดว่าจะเพิ่มขึ้น ๓.๖% และ ๙.๗% ตามลำดับ ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นมาจากราคาปาล์มน้ำมันปรับสูงขึ้นจูงใจให้เกษตรกรหันมาเพาะปลูกมากขึ้น ด้านราคาที่ปรับเพิ่มนั้นสาเหตุมาจากราคาน้ำมันดิบที่ปรับตัวสูงขึ้น และอินโดนีเซียผู้ผลิตปาล์มรายใหญ่ของโลกจำกัดการส่งออกน้ำมันปาล์มเพื่อคุมราคาน้ำมันปาล์มที่ใช้ประกอบอาหารในประเทศไม่ให้สูงเกินไป

• อ้อย : คาดว่ารายได้เกษตรกรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๐.๙๗ แสนล้านบาท หรือขยายตัว ๔๗.๙% โดยปริมาณผลผลิตและราคาคาดว่าจะเพิ่มขึ้น ๒๘.๑% และ ๑๕.๕% ตามลำดับ ปริมาณผลผลิตที่เพิ่มขึ้นมาสภาวะอากาศที่กลับสู่ปกติรวมถึงราคาอ้อยที่ปรับสูงขึ้น เนื่องจาก ๓ สมาคมโรงงานน้ำตาลทราย ได้แก่ สมาคมโรงงานน้ำตาลไทย สมาคมผู้ผลิตน้ำตาลและชีวพลังงานไทย และสมาคมการค้าอุตสาหกรรมน้ำตาล ร่วมกันประกันราคาอ้อยฤดูการผลิตปี ๒๕๖๕/๖๖ ขึ้นต่ำไว้ที่ ๑,๐๐๐ บาทต่อตัน จูงใจให้เกษตรกรเพาะปลูกมากขึ้น

• มันสำปะหลัง : คาดว่ารายได้เกษตรกรจะเพิ่มขึ้นเป็น ๐.๗๙ แสนล้านบาท หรือขยายตัว ๑๗.๑% โดยปริมาณผลผลิตและราคาคาดว่าจะเพิ่มขึ้น ๐.๖% และ ๑๖.๔% ตามลำดับ แม้ว่าเนื้อที่เก็บเกี่ยวจะลดลงจากอุทกภัยในช่วงเดือนกันยายนและตุลาคม ปี ๒๕๖๔ ที่ผ่านมา ทำให้มันสำปะหลังเสียหาย ไม่สามารถเก็บเกี่ยวได้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าผลผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ในปี ๒๕๖๕ จะดีขึ้นจากปริมาณน้ำฝน ที่เพียงพอช่วยชดเชย ทำให้ผลผลิตใกล้เคียงกับปี ๒๕๖๔ ด้านราคามันสำปะหลังจะปรับตัวดีขึ้น เนื่องจากความต้องการ

ที่จะนำไปแปรรูปเป็นมันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และเอทานอลเพิ่มขึ้น ประกอบกับราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มขึ้นทำให้ราคามันสำปะหลังปรับตัวสูงขึ้น^{๑๔}

นอกจากพืชเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังมีพืชเศรษฐกิจอีกชนิดที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการปลูกเพื่อความมั่นคงทางอาหาร นั่นคือ

ถั่วเหลือง เนื่องจากเป็นพืชที่ให้ทั้งโปรตีนและน้ำมัน และยังเป็นวัตถุดิบที่สำคัญของอุตสาหกรรมหลายประเภททั้งอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร อุตสาหกรรมสกัดน้ำมัน และอุตสาหกรรมอาหารสัตว์

จากสถานการณ์การผลิตและการตลาดถั่วเหลืองในปี ๒๕๖๕ หรือปีเพาะปลูก ๒๕๖๕/๖๖ (ข้อมูลพยากรณ์ ณ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕) พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่เพาะปลูก ๘๕,๒๒๖ ไร่ แบ่งเป็นถั่วเหลือง รุ่น ๑ จำนวน ๒๖,๒๐๘ ไร่ และถั่วเหลือง รุ่น ๒ จำนวน ๕๙,๐๑๘ ไร่ ผลผลิตรวม ๒๓,๐๐๗ ตัน (ถั่วเหลือง รุ่น ๑ จำนวน ๗,๘๓๖ ตัน และถั่วเหลือง รุ่น ๒ จำนวน ๑๕,๑๗๑ ตัน) โดยเนื้อที่เพาะปลูกลดลงจากปีที่ผ่านมา ซึ่งมีจำนวน ๘๘,๐๑๐ ไร่ (ลดลงร้อยละ ๓.๔๐) และผลผลิตลดลงจากที่มีจำนวน ๒๓,๔๘๒ ตัน (ลดลงร้อยละ ๒.๐๒) เนื่องจากถั่วเหลืองเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนน้อยกว่าพืชอื่น เกษตรกรบางส่วนจึงหันไปปลูกพืชอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า เช่น ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีพื้นที่เพาะปลูกถั่วเหลืองและผลผลิตถั่วเหลืองลดลงอย่างต่อเนื่องทุกปี ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี ต้องใช้แรงงานสูงโดยเฉพาะในการเก็บเกี่ยว ขณะที่ความต้องการใช้ในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากพิจารณาข้อมูล ๕ ปีย้อนหลัง (ปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ความต้องการใช้ถั่วเหลืองในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๙๒ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๕ คาดว่าความต้องการใช้เมล็ดถั่วเหลืองมีปริมาณ ๔.๐๒ ล้านตัน มีสัดส่วนการใช้ผลผลิตภายในประเทศ ร้อยละ ๐.๕๘ และยังต้องนำเข้าร้อยละ ๙๙.๔๒ ของปริมาณความต้องการใช้ทั้งหมด ส่งผลแนวโน้มการนำเข้ายังเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๒.๑๕ ต่อปี ทั้งนี้ ปี ๒๕๖๕ คาดว่าการนำเข้าเมล็ดถั่วเหลืองมีปริมาณ ๔.๐๐ ล้านตัน เพิ่มขึ้นตามความต้องการใช้ของภาคอุตสาหกรรมภายในประเทศ^{๑๕} จากสถานการณ์ถั่วเหลืองข้างต้น จะเห็นได้ว่าผลผลิตถั่วเหลืองในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งแนวโน้มราคายังมีทิศทางปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่อาจกระทบต่อการนำเข้าพืชอาหารสัตว์ จึงมีนโยบายเร่งส่งเสริมการผลิตถั่วเหลืองในประเทศ^{๑๖}

จากกรณีที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจในหลายๆ ชนิดดังกล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่เกษตรกรไทยยังคงกังวลและเกรงว่าจะเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร นั่นคือ เรื่องสถานการณ์ปุ๋ย ปุ๋ยเคมีถือเป็นต้นทุนสำคัญในการเพาะปลูกพืช จากข้อมูลปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า พืชที่ใช้ปุ๋ยเคมีมาก คือ ปาล์มน้ำมัน ใช้ปุ๋ยเคมี ๑๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาเป็น ยางพารา อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวเปลือก ใช้ปุ๋ยเคมี ๗๖ ๖๓ ๔๑ และ ๓๐-๔๙ กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ^{๑๗} โดยในปี ๒๕๖๔ นำเข้าปุ๋ยรวม ๕.๖ ล้านตัน เป็นมูลค่า ๗๓,๘๖๐.๒๐ ล้านบาท แบ่งเป็น ปุ๋ยไนโตรเจน ๒.๗๔ ล้านตัน มูลค่า ๓๓,๑๘๕.๒๔ ล้านบาท ปุ๋ยผสม ๑.๙๒

^{๑๔} บ้านเมือง, ttb คาดรายได้เกษตรกรจาก 5 พืชเศรษฐกิจ ปี 65 เด็บโต 16.1% อยู่ที่ 8.86 แสนล้านบาท สูงสุดในรอบ 5 ปี, <https://www.banmuang.co.th/news/finance/274192> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^{๑๕} สำนักข่าวอินโฟเควสท์ , สศก.เตรียมลงพื้นที่หนุนปลูกถั่วเหลืองสร้างความมั่นคงอาหารตามนโยบายรัฐบาล, <https://infoquest.co.th/2022/188836> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^{๑๖} ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, เฉลิมชัยตันถั่วเหลืองพืชเศรษฐกิจสร้างความมั่นคงอาหารประเทศ, <https://www.prachachat.net/economy/news-902845> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, ๒.

ล้านตัน มูลค่า ๓๐,๐๘๑.๕๐ ล้านบาท ปุ๋ยโพแทสเซียม ๐.๙๘ ล้านตัน มูลค่า ๑๐,๕๕๘.๔๐ ล้านบาท ปุ๋ยฟอสฟอรัส ๔,๒๓๘.๗ ตัน มูลค่า ๑๕.๔๓ ล้านบาท และปุ๋ยอินทรีย์ ๔๙๐.๕ ตัน มูลค่า ๑๙.๖๒ ล้านบาท ซึ่งแหล่งนำเข้าปุ๋ยที่สำคัญของประเทศไทย คือ จีน (ร้อยละ ๒๒.๓) ซาอุดีอาระเบีย (ร้อยละ ๑๔.๕) มาเลเซีย (ร้อยละ ๘.๘) รัสเซีย (ร้อยละ ๗.๙) และกาตาร์ (ร้อยละ ๗.๐)^{๑๘}

สถานการณ์ราคาปุ๋ยที่ค่อยๆ มีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีสาเหตุจากราคาน้ำมันดิบโลกที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น ค่าขนส่งที่ปรับตัวสูงขึ้นจากสถานการณ์ราคาน้ำมัน การขนส่งถูกจำกัดจากการระบาดของโควิด และในไตรมาสที่ ๓ ปี ๒๕๖๔ ประเทศจีนและรัสเซียได้มีการประกาศนโยบายเรื่องความมั่นคงทางอาหาร มีการส่งออกปุ๋ยลดลง เนื่องจากต้องการรักษาสมดุลภายในประเทศ และต่อมาสถานการณ์ยิ่งรุนแรงขึ้นอีกตั้งแต่ต้นปี ๒๕๖๕ ที่รัสเซียเริ่มปฏิบัติการทางทหารในยูเครน ส่งผลให้รัสเซียถูกแซงชั้นจากหลายประเทศ ส่งผลให้วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยเคมีแพงขึ้น^{๑๙} และกระทบต่อการปลูกพืชหลายชนิด ทั้งข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อย และมันสำปะหลัง และถึงแม้รายได้เกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจของไทย ในปี ๒๕๖๕ จะดีขึ้นจากทิศทางราคาและปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรที่ปรับตัวเพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนการผลิต เช่น ปุ๋ยเคมี น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าแรง เป็นต้น ก็มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเช่นกัน ทำให้เกษตรกรไทยต้องแบกรับต้นทุนราคาปุ๋ยเคมีที่เพิ่มสูงขึ้น เกิดภาวะการขาดทุน ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ส่งผลให้รายได้ของเกษตรกรมีจำนวนที่ลดลง

จากยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร ในส่วนของการพิจารณากรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ เห็นได้ว่าการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงอาหารและด้านความปลอดภัยอาหารไว้ ทำให้เห็นลักษณะของการดำเนินงานที่ชัดเจน เนื่องจากมีความครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งด้านความปลอดภัย การเข้าถึงอาหาร และการใช้ประโยชน์จากอาหารหรืออาหารปลอดภัย อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับค่านิยมความมั่นคงทางอาหารตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดไว้ว่า เป็นการเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติสาธารณภัยหรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องมาจากอาหาร โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการดูแลเรื่องความมั่นคงทางอาหาร เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เป็นต้น และได้มีการขับเคลื่อนในประเด็นที่มีความสำคัญเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านอาหารของประเทศไทยในหลายๆ ด้าน ส่วนในกรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ได้มีการดำเนินการจัดทำให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ที่มีการกำหนดไว้ว่า ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านอาหารและโภชนาการ เป็นแหล่งอาหารที่มีคุณภาพสูง ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อชาวไทยและชาวโลกอย่างยั่งยืน ซึ่งได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ ๔ ด้าน และเน้นด้านที่สำคัญ ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่งประเทศไทยมีความมั่นคงทางด้านอาหารและโภชนาการ กล่าวคือ นอกจากการมีอาหารอย่างเพียงพอและประชาชนสามารถเข้าถึงได้แล้ว อาหารนั้นต้องมีคุณค่าหลักทางโภชนาการอย่างเหมาะสม เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี และด้านที่สอง เป็นแหล่ง

^{๑๘} PPTV Online, ชื่อช่องเอาต์รอดจากวิกฤตปุ๋ยแพง, <https://pptvhd36.com/news> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕).

^{๑๙} PPTV Online, ผู้ค้าปุ๋ยมองวิกฤตลากยาว ๓-๕ ปี นักวิชาการแนะ ๓ แนวทางแก้ปัญหา, <https://www.pptvhd36.com/news> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕).

ยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย มีการดำเนินการที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีส่วนบั่นทอนความมั่นคงด้านอาหารของประเทศไทย และอาจส่งผลกระทบต่อการเกิดวิกฤติด้านความมั่นคงทางอาหารได้ในอนาคต จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความเข้มแข็งให้การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ประเทศไทยได้มีการวางแผนเตรียมความพร้อมด้านความมั่นคงอาหารทั้งระบบ ผ่านกลไกของคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับด้านนโยบายอาหารของประเทศไทย โดยดำเนินงานผ่านคณะกรรมการขับเคลื่อนด้านต่างๆ ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านความมั่นคงอาหารตลอดห่วงโซ่ ๒. ด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหาร ๓. ด้านอาหารศึกษา (ให้ความรู้ในการบริโภคอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ) และ ๔. ด้านการบริหารจัดการ (กฎหมาย โครงสร้างองค์กร และการบริหารงบประมาณ) โดยได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเน้นให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศและเกษตรกรรมอาหาร สนับสนุนเกษตรกรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเกษตรและเพิ่มผลิตภาพการเกษตรแบบบูรณาการ ซึ่งจะเป็นการสร้างการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและรักษาศักยภาพด้านการผลิตอาหารทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ อันเป็นรากฐานสำคัญของการเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัยอย่างเพียงพอของประชาชนคนไทย ปัจจุบันทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหาร หรือการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย เพียงพอ มีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อสุขภาวะที่ดี และสนับสนุนในเรื่องของพืชเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญทั้งด้านอาหาร ด้านการส่งออก และด้านพลังงาน มีพืชเศรษฐกิจหลายชนิดที่ปลูกแล้วได้ผลผลิตดี สามารถเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้ และก่อให้เกิดการจ้างงานแก่เกษตรกร หากเกษตรกรเลือกเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับทรัพยากรของตนเอง ก็มีแนวโน้มว่าจะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าการลงทุนลงแรงมากกว่าการเพาะปลูกพืชทั่วไปเพียงอย่างเดียว เพราะพืชเศรษฐกิจจะมีตลาดรองรับและมีช่องทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น จึงเห็นได้ว่าภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม หากมีรายได้จากการขายสินค้าเกษตรที่ดีก็จะเป็นกำลังซื้อสำคัญของประเทศในการกระตุ้นระบบเศรษฐกิจ ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ผ่านมามีพบว่า ภาคการเกษตรได้รับผลกระทบน้อยกว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการดำเนินมาตรการและนโยบายหลายด้านของภาครัฐ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตาม ราคาสินค้าเกษตรในพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ยังคงมีราคาที่ผันผวนและตกต่ำอยู่ ซึ่งอาจจะเกิดจากปริมาณผลผลิตที่ได้รับ ผลกระทบจากภัยธรรมชาติ สภาวะสงคราม ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นทั้งปุ๋ยเคมี ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ค่าแรง ค่าเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น รวมถึงความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจต่าง ๆ จนเกิดการเรียกร้องให้ภาครัฐดำเนินมาตรการหรือหาแนวทางช่วยเหลือเกษตรกรอยู่เสมอ ซึ่งพืชเศรษฐกิจแต่ละชนิดนั้นควรที่จะต้องมีการผลิตอย่างเพียงพอแก่การบริโภคของประชากรในประเทศ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้มีปริมาณเพียงพอ มีการพัฒนาคุณภาพ ความปลอดภัย และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าเกษตร เพราะถ้าภาคการเกษตรเกิดความเข้มแข็งแล้วก็จะส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร นั่นคือ การเกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ ถือว่ามีส่วนสำคัญและเกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเป็นกฎหมายที่ช่วยในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการด้านระบบอาหารให้เกิดความมีเอกภาพมีการจัดการด้านอาหารในทุกมิติให้เกิดความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการบริหารจัดการด้านอาหารในทุกมิติทั้งในภาวะปกติและยามฉุกเฉิน โดยที่ทุกหน่วยงานสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติและบังคับใช้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อที่จะทำให้อาหารของประเทศมีความปลอดภัย มีมาตรฐานทัดเทียมระดับสากลอย่างยั่งยืน ปัจจุบันหน่วยงานและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารได้ตระหนักถึงความสำคัญและได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงทางอาหารก็ยังคงประสบปัญหาในหลายๆ ด้าน ทั้งสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดจากสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การเกิดโรคและศัตรูพืชทำให้ผลผลิตที่ได้น้อยลงและไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร พื้นที่ที่เคยเพาะปลูกได้อาจไม่สามารถทำได้อีกหรือให้ผลผลิตที่ลดลง สถานการณ์ด้านปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรต้องรับภาระเรื่องต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นในหลายเรื่อง เช่น ราคาปุ๋ยและเชื้อเพลิงที่สูงขึ้น สถานการณ์ด้านแรงงานภาคการเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ทำให้เกิดความล่าช้าในการขนส่งและการค้าเกิดภาวะหยุดชะงัก การเกิดสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ซึ่งทั้งสองประเทศเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญโดยเฉพาะข้าวสาลีและปุย สำหรับสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ถือเป็นการจุดชนวนผลกระทบเศรษฐกิจโลกในหลายด้าน โดยเฉพาะแนวโน้มวิกฤติอาหารโลกที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร และเป็นกระแสผลักดันให้ประเทศผู้ผลิตอาหารออกนโยบายห้ามส่งออก เพื่อรักษาสมดุลอาหารให้เพียงพอต่อประชากรภายในประเทศ สำหรับประเทศไทยการกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหารแต่ละเรื่องจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และยังคงมีประเด็นที่ท้าทายในหลายส่วน เช่น การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคการเกษตรไปสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น การเกิดวิกฤติด้านพลังงาน โดยเฉพาะราคาพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่สูงขึ้น ราคาอาหารที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ทั่วโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ประชากรทั่วโลกกำลังประสบปัญหาความไม่มั่นคงด้านอาหาร เป็นต้น ถึงแม้ในขณะนี้ประเทศไทยจะมีศักยภาพเพียงพอในการผลิตอาหารได้อย่างพอเพียงสำหรับประชากรภายในประเทศ แต่ด้วยสถานการณ์การเกิดวิกฤติในหลายๆ ด้านที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลให้ความมั่นคงทางอาหารเป็นเรื่องสำคัญที่จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงแคการผลิตอาหารได้เท่านั้น แต่ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างทั่วถึงและอาหารนั้นต้องมีคุณภาพมีคุณค่าทางโภชนาการและความปลอดภัย และมาจากกระบวนการผลิตแบบยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งสำคัญที่สามารถทำได้ คือ เรื่องการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำให้มีประสิทธิภาพรองรับความมั่นคงทางอาหาร การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งจะทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เพิ่มปริมาณการสำรองอาหาร ฉะนั้น ความมั่นคงทางอาหาร เป็นประเด็นสำคัญที่แต่ละประเทศให้ความสำคัญและถูกนำมาหยิบยกและหารือทั้งในเวทีระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและบรรลุเป้าหมายด้านอาหารที่กำหนดไว้ ซึ่งในอนาคตวิกฤติความมั่นคงด้านอาหารจะกลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้ความมั่นคงด้านพลังงาน

บรรณานุกรม

หนังสือ

กัลยาณี ตีประเสริฐวงศ์. กฎหมายอาหารและยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย.

https://www.foodsafetyubon.org>scontent_๒ (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๕).

คณะอนุกรรมการจัดทำแผนเพื่อการบริหารความมั่นคงทางด้านอาหาร คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์. กรอบยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหาร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔). กรุงเทพฯ, ๒๕๖๐. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐), ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก (๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑) : ๕๑ - ๕๓.

สุพรรณิ ไชยอำพร. “ความมั่นคงทางอาหาร : สิ่งบ่งชี้ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย”. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ ๕๗ น.๑/๒๕๖๐ : ๒๐๕.

สำนักกฎหมาย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.(กรกฎาคม ๒๕๕๐) : ๓.

ฐานข้อมูลออนไลน์

คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๑.

http://food.fda.moph.go.th/law/data/announ_fda/๖๕_evaluate_detail.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

บ้านเมือง. ttb คาดรายได้เกษตรกรจาก ๕ พืชเศรษฐกิจ ปี ๖๕ เติบโต ๑๖.๑% อยู่ที่ ๘.๘๖ แสนล้านบาท สูงสุดในรอบ ๕ ปี. <https://www.banmuang.co.th/news/finance/๒๗๔๑๙๒> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. เฉลิมชัยตันถั่วเหลืองพืชเศรษฐกิจสร้างความมั่นคงอาหารประเทศ.

<https://www.prachachat.net/economy/news-๙๐๒๘๔๕> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

มติชนออนไลน์. คณะกรรมการอาหารแห่งชาติกับผลงานที่สำคัญ : โดยนพ.วิชัย เทียนถาวร.

https://www.matichon.co.th/article/news_๑๐๕๑๒๖๕ (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

รัฐบาลไทย. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒. https://www.thaigov.go.th/uploads/document/๖๖/๒๐๑๙/๐๗/pdf/Doc_๒๐๑๙๐๗๒๕๐๘๕๖๔๐๐๐๐๐๐๐.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

วิชัย เทียนถาวร : กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒.

https://www.matichon.co.th/article/news_๑๐๖๑๓๗๗ (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).

วิชัย เทียนถาวร. กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๗๙).

อ้างอิงใน ธนัชพร มุสิกบุตร. “นโยบายและแผนงานโภชนาการตามแผนพัฒนาการสาธารณสุขแห่งชาติ”. ใน http://courseware.npru.ac.th/admin/files/๒๐๑๙๐๑๐๘๑๕๐๒๑๑_๖baad๘๗๘๒๐๒๔๙๗ae๖c๘b๙f๔๒๖๒๑๙๕๑.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๕).

สำนักข่าวอินโฟเควสท์. สศก.เตรียมลงพื้นที่หนุนปลูกถั่วเหลืองสร้างความมั่นคงอาหารตามนโยบายรัฐบาล.

- <https://infoquest.co.th/๒๐๒๒/๑๘๘๘๓๖> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนโยบายระดับชาติ. “นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔)”: ๑๔ และ ๓๐. <https://www.nsc.go.th/wp-content/uploads/๒๐๑๘/๑๐/นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๕).
- PPTV Online. ซีรีส์เอาต์วอร์ดจากวิกฤตปุ๋ยแพง. <https://pptvhd๓๖.com/news> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕).
- PPTV Online. ผู้ค้าปุ๋ยมองวิกฤตลากยาว ๓-๕ ปี นักวิชาการแนะ ๓ แนวทางแก้ปัญหา <https://www.pptvhd๓๖.com/news> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๕).